

## ВІД УПОРЯДНИКА

Історію пишуть ті, хто вішає героїв... Ці слова з відомого американського фільму-легенди про Вільяма Волеса й визвольний рух шотландців якнайкраще пасують до історії наших новітніх Визвольних змагань.

Бо й правда, що історію наших кривавих поневірянь за волю народу писали зайди, наїзники, фальсифікатори і просто українофоби. Так тривало досить довго. Довго з погляду звичайних обивателів, покоління яких чи то відходили у засвіти, так і не розповівши онукам правди, чи то у довгі шеренги манкуртів – без батька-матері – які вже не хотіли й не могли пізнати правди про відчайдушні потуги українців у перші десятиліття останнього століття попереднього тисячоліття.

Це останнє судження стосується не лише нібито нещодавнього, советського, минулого, а й почасти – сучасного історієписання. Бо коли сьогодні в умовах широкодекларованої толерантності та стратегічних партнерств нас примушують до згладження гострих кутів спільної історії кількох народів-сусідів, то це зайвий раз свідчить: не навчилися ми пам'ятати, але як завжди чомусь мусимо пробачати і зайвий раз просити: простіть і нас.

Але, перепрошую, коли йшлося про нашу державність і взагалі фізичне існування як нації, а зайдам – про нібито одвічні кресли, диспут фахівців повинен принаймні проходити в іншій площині. А отже дослідження наших національних революцій має відбуватися принципово і відповідально.

Та йдеться не про це. Адже, приміром, не можна уявляти себе більшим католиком за Папу чи ж переконливішим дослідником процесів, які вже емпірично не перевіриш, але необхідно тверезо, «без бром», намагатися побачити світла і тіні, рушії і гальма наших державницьких потуг. Бо саме в них і криються наші сьогоднішні невдачі і поразки, наше містечкове й загумінкове гетьманство, наш хуторянський ура-патріотизм і нібито постійна, безперервна, тяга

до міфологізованої, а більше політизованої «єдиної, соборної України».

Пропонована увазі читачів збірка документів, споминів і статей – про українське місто Станиславів у революційну добу 1918–1919 рр., час творення держави західних українців.

Усталена назва цього державного організму – Західно-Українська Народна Республіка.

Це про неї відомий український історик Іван Лисяк-Рудницький з цього приводу відзначив: «Галичина 1918–1919 років – єдиний в новітній історії приклад українського державного правопорядку».

Це про неї за 90-літній історичний вік написано багато і доброго, і злого, і щирих побрехеньок. Що ж до останніх, то вони зазвичай є прикрішми і дошкульнішими в місцевому краєзнавстві. А я ще додав би, – регіональному українознавстві, за яке кожен зі щирих співгромадян окремо і нація загалом відповідальні. Бо саме з нього «черпаються» не лише окремі відра для великої річки шкільної програми, а й, що найважливіше, снага історичної пам'яті молодого покоління. Покоління, яке може «без проблем» плутати і січових стрільців із січовиками-запорожцями, і «Січі» Кирила Трильовського з кількома Січами козацької ери, а не лише Тараса Шевченка із сучасними двома Андріями тощо.

Це збірка спогадів, розвідок і революційних плакатів – про неповні два, а точніше півроку свободи і надій, як би сьогодні сказали, на краще, а отже – про гіркоту поразки.

Це оповідь про людей і події, які на історичних скрижалях української нації навечно вирізьбили чесноти Волі, Правди, Свободи, хай навіть в окремо взятому місті.

Це – зайвий раз похід вуличками і майданами Станиславова, де відбувалися значні і менш значні події в житті спочатку повітового, а відтак і столичного міста ЗУНР. І багато іншого, яке, як на мене, свідчить про головне: присутність українського духу в національно-визвольній боротьбі станиславівських містян, які за одну ніч перейшли рубікон від підданих австрійських імператорів і королів до повноправних громадян Української держави.

А тепер для скептиків і песимістів від історії. Сучасний класик світової історіографії, англієць польського походження історик Норман Дейвіс у своїй «Європі» дотепно переказав одну бувальщину

про життєвий цикл мухи-одноденки в сорока томах, опубліковано одним науковцем. Це, і трохи більше, приклад сучасної тенденції до того, щоб знати дедалі більше про дедалі менше.

У цій збірці документів і матеріалів мало оригінального. Головна її мета – розгорнути килимок міської минувшини лише одного історичного періоду, який був маленькою стяжкою великого килима подій і людей, показати мало відомі широкому загалові події, факти, судження, а також не опубліковані досі плакати й афіші часів ЗУНР – ЗОУНР.

Отож добір, упорядкування й презентація дослідницького матеріалу можливо в кінцевому варіанті передасть буденні людські враження про цілість революційного Станиславова від листопада 1918 р. і до травня 1919 р. І не більше. Бо саме тоді він перестав бути лише українсько-революційним, а його знову окупували зайди.

**Іван Монолатій,**  
*директор Наукового центру дослідження  
українського національно-визвольного руху  
Інституту історії і політології Прикарпатського  
національного університету ім. В. Стефаника,  
кандидат історичних наук, доцент*